

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΣΤΗ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ (ΜΕ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ)

Ενότητα 8: Στρατηγικές διδασκαλίας με τη χρήση ιστορικών πηγών: στοχοθετική στρατηγική, στρατηγική με στόχο τη γλωσσική ανάπτυξη, στρατηγική με στόχο την ανάπτυξη της χρονολογικής σκέψης, ερευνητική στρατηγική (ο μαθητής ως ερευνητής ή ντέντεκτιβ), στρατηγική για την ανάπτυξη της ιστορικής σκέψης.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ Κ. ΜΑΥΡΟΣΚΟΥΦΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΚΑΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ
ΤΟΜΕΑΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Περιεχόμενα ενότητας

Στρατηγικές διδασκαλίας με τη χρήση ιστορικών πηγών:

1. στοχοθετική στρατηγική,
2. στρατηγική με στόχο τη γλωσσική ανάπτυξη,
3. στρατηγική με στόχο την ανάπτυξη της χρονολογικής σκέψης,
4. ερευνητική στρατηγική (ο μαθητής ως ερευνητής ή ντέντεκτιβ),
5. στρατηγική για την ανάπτυξη της ιστορικής σκέψης.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΑΝΟΙΧΤΑ
ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΑ
ΜΑΘΗΜΑΤΑ

Στρατηγικές και τεχνικές διδασκαλίας

Πορεία της εργασίας (1)

- Προσδιορισμός θέματος.
- Σύντομη εισαγωγή στο ιστορικό πλαίσιο: μπορεί να αξιοποιηθεί η Ιστορία του Ελληνικού Έθνους της Εκδοτικής Αθηνών, η Ιστορία του Νέου Ελληνισμού (1770-2000) από τις εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα – Τα Νέα και ο δικτυακός τόπος του Ιδρύματος Μείζονος Ελληνισμού (www.ime.gr/chronos/gr/index.html)

Πορεία της εργασίας (2)

- Διαμόρφωση σχεδίου διδασκαλίας, που θα περιλαμβάνει τα εξής στοιχεία:
 - διατύπωση συγκεκριμένων διδακτικών - μαθησιακών στόχων.
 - αφετηρία: είναι σκόπιμο η έναρξη της διδασκαλίας να εστιάζει σε ένα βασικό πρόβλημα που θα πρέπει να επιλυθεί ή σε μια σειρά βασικών ερωτημάτων σχετικών με το θέμα και το προς επεξεργασία ιστορικό υλικό, π.χ. τι μπορεί να σημαίνει ο όρος «Ολοκαύτωμα», ποια ήταν η έκταση, το βάθος και οι συνέπειές του;

Πορεία της εργασίας (3)

- διατύπωση θεμελιωδών υποθέσεων εργασίας.
- διαμόρφωση διδακτικής – μαθησιακής πορείας:
 - μέθοδος και μορφή της διδασκαλίας.
 - οργάνωση της εργασίας.
 - μαθησιακές δραστηριότητες.

Πορεία της εργασίας (4)

- χρήση πηγών:

- αξιοποίηση των πηγών με βάση συγκεκριμένη στρατηγική ή μια σύνθεση στρατηγικών.
- επιλογή πηγών από ένα ευρύτερο σώμα πηγών με βάση συγκεκριμένα κριτήρια (συσχέτιση με το θέμα και τους στόχους, το πρόβλημα ή τα ερωτήματα, αντιπροσωπευτικότητα, διαφορετικές οπτικές κ.λπ.).
- διατύπωση ερωτημάτων πάνω στις πηγές.
- σύγκριση – διασταύρωση πηγών μεταξύ τους και διαχείριση των τυχόν αντιφάσεων.
- αξιολόγηση της σημασίας τους για το θέμα.

Πορεία της εργασίας (5)

- Σύνθεση σύντομου αφηγηματικού κειμένου (120 – 150 λέξεων), όπου θα ενσωματώνονται τα κύρια συμπεράσματα της εργασίας.
- Παρουσίαση των αποτελεσμάτων της εργασίας – συζήτηση για τις μαθησιακές εμπειρίες και τη σημασία της όλης διεργασίας (δυσκολίες, προβλήματα, απορίες, αμφιβολίες, αντιφάσεις, αναπάντητα ερωτήματα, ανάγκη για περαιτέρω διερεύνηση κ.λπ.).
- Υπολογισμός χρόνου για την ολοκλήρωση της εργασίας.

Στρατηγικές διδασκαλίας με τη χρήση πηγών

Παραδείγματα

Στρατηγική με εστίαση στη διαδικασία (1)

- Αλλαγή, εξέλιξη, συνέχεια, ιστορικός χρόνος: εικόνα αλλαγής και αίσθηση χρονολογικής εξέλιξης με τη χρήση πηγών.
- Αιτιότητα: αιτιακοί παράγοντες (οικονομία, κοινωνικές δομές και σχέσεις, πολιτική, ιδεολογία, θρησκεία κ.λπ.), αναζήτηση και ιεράρχηση αιτίων.
- Ιστορικά ίχνη: ποικιλία πρωτογενών και δευτερογενών πηγών, με σκοπό τη διερεύνηση του είδους της γνώσης για το παρελθόν και των διαδικασιών με τις οποίες τα ίχνη του παρελθόντος μετατρέπονται σε τεκμήρια και μέσω των οποίων ερμηνεύονται τα γεγονότα.

Στρατηγική με εστίαση στη διαδικασία (2)

- Στάσεις και εντυπώσεις: διάκριση μεταξύ των στάσεων που εμπεριέχονται στις πηγές και των περιγραφών.
- Συγκινησιακή χρήση της γλώσσας: εντοπισμός και σχολιασμός των σχετικών στοιχείων με έμφαση στην προθετικότητα και την αποτελεσματικότητα.
- Έλεγχος εγκυρότητας και αξιοπιστίας.
- Εκμάθηση τεχνικού λεξιλογίου: γνησιότητα, αυθεντικότητα, αξιοπιστία, επιβεβαίωση, αξιολογικές κρίσεις, στάσεις, προκαταλήψεις, στερεότυπα, προπαγάνδα κ.λπ.

Ευρετική στρατηγική με σκοπό την κατανόηση των πηγών (1)

Φάσεις ευρετικής μεθόδου:

- Ευρετική εστιασμένη στις πηγές (sourcing heuristic): αναγνώριση και ανάλυση πηγών, ένταξή τους στο ιστορικό πλαίσιό τους.
- Επιβεβαιωτική ευρετική (corroboration heuristic): συσχέτιση πηγών με άλλες, διασταύρωση.

Ευρετική στρατηγική με σκοπό την κατανόηση των πηγών (2)

- Αποτύπωση ερμηνευτικής διαδικασίας:

Πηγή	Πρωτόκολλο ανάγνωσης
	<ul style="list-style-type: none">• αναγνώριση και ανάλυση πηγής – ένταξη στο ιστορικό πλαίσιο• πρώτη ερμηνεία της πηγής• συσχέτιση με άλλες - διασταύρωση• νεότερη ερμηνεία της πηγής• επισήμανση δυσκολιών και προβλημάτων - διαδικασία κατανόησης

Στρατηγική με σκοπό τη γλωσσική ανάπτυξη (1)

- Ανάληψη ρόλου ειδικών από τους μαθητές: οι μαθητές εντάσσονται σε ομάδες «ειδικών» που εξετάζουν διαφορετικές πτυχές ενός θέματος. Στη συνέχεια, αναδιοργανώνονται οι αρχικές ομάδες, με σκοπό να μπορεί η καθεμιά να αντλεί στοιχεία από τις γνώσεις ενός «ειδικού».
- Ομάδες αντιπροσώπων: ζητείται από τις ομάδες να συζητήσουν διαφορετικές πτυχές ενός θέματος και στη συνέχεια κληρώνονται σε νέες ομάδες. Κάθε νέα ομάδα αποτελείται από αντιπροσώπους κάθε αρχικής ομάδας.
- «Ομιλούντα» έγγραφα: δίνεται στους μαθητές μια γραπτή πηγή κι εκείνοι α) συζητούν τι θα μπορούσε να έχει συμβεί πριν ή μετά τα ιστορούμενα γεγονότα, β) καταρτίζουν ένα σενάριο με σκηνές που βασίζονται στην πηγή, γ) περιγράφουν στους υπόλοιπους την τύχη της πηγής από τη δημιουργία της μέχρι σήμερα.

Στρατηγική με σκοπό τη γλωσσική ανάπτυξη (2)

- Υπόδυση «ειδικών»: δίνεται σε ορισμένους (ειδικούς) ένα σώμα πηγών και τους ανατίθεται να περιγράψουν πώς θα μπορούσε οι πηγές αυτές να αποτελέσουν ένα ενδιαφέρον έκθεμα .
- Σχολιασμός: χρήση ταινιών ή επικαίρων ή εικόνων (χωρίς σχολιασμό), με σκοπό να επινοήσουν οι μαθητές δικά τους σχόλια.
- Θέση ευθύνης – δραματοποίηση: ένας μαθητής αναλαμβάνει το ρόλο του εκπαιδευτικού και διεξάγει έρευνα για ένα ιστορικό πρόσωπο. Οι υπόλοιποι του θέτουν ερωτήσεις για τις πράξεις και τις ιδέες του προσώπου αυτού.
- Συνεργατικές δραστηριότητες: σκοπός η δημιουργία παρουσίασης ή έκθεσης.

Στρατηγική για την ανάπτυξη της χρονολογικής σκέψης (1)

- Η στρατηγική στηρίζεται στην αξιοποίηση μιας εκτενούς πηγής, καθώς και στην επικουρική χρήση άλλων πηγών .
- Διδακτική πορεία:
 - Προσδιορισμός του είδους της ιστορίας και του θέματος με βάση την πηγή.
 - Συγκρότηση χρονολογίου με βάση τα αναφερόμενα γεγονότα (γραμμή χρόνου ή διάγραμμα ροής) και καθορισμό της αρχής και του τέλους.
 - Επιλογή τίτλου για το χρονολόγιο.
 - Επισήμανση και τοποθέτηση στο χρονολόγιο χαρακτηριστικών γεγονότων.

Στρατηγική για την ανάπτυξη της χρονολογικής σκέψης (2)

- Προσπάθεια για ανακάλυψη αχρονολόγητων σημαντικών γεγονότων – χρονολόγηση με τη βοήθεια άλλων πηγών και ένταξη στο χρονολόγιο.
- Προσπάθεια για εντοπισμό, με τη βοήθεια άλλων πηγών, προσώπων που δεν αναφέρονται στη βασική πηγή.
- Διάρκεια γεγονότων (επισημάνσεις με βέλη ή διαφορετικό χρώμα).
- Προσδιορισμός γεγονότων που συνδέονται με σχέση αιτίου – αποτελέσματος.
- Συνόψιση:
 - ομοιότητες και διαφορές που παρατηρούνται στη χρήση των όρων από την πρώτη μέχρι την τελευταία χρονολογία – πιθανές εξηγήσεις.
 - αιτιολογημένες προβλέψεις για μελλοντικά γεγονότα ή τάσεις.

Ερευνητική στρατηγική (1)

- Ο μαθητής ως «ερευνητής»: εξασφάλιση περιβάλλοντος κοινωνικής αλληλεπίδρασης, μάθηση μέσω αυθεντικών δραστηριοτήτων.
- Πορεία διδασκαλίας:
 - Έναρξη με συζήτηση γύρω από απόψεις μαθητών πάνω στο θέμα.
 - Σύντομη αναφορά στο ιστορικό πλαίσιο.
 - Διατύπωση μεθοδολογικών στόχων και σχεδιασμός δραστηριοτήτων (πρόσωπα, γεγονότα, τρόποι σκέψης των ιστορικών).

Ερευνητική στρατηγική (2)

– Πορεία εργασίας:

- το μη ορατό παρελθόν πρέπει να αφήσει ίχνη.
- ο ιστορικός αναζητά, συλλέγει, επιλέγει, αναλύει και οργανώνει τα ίχνη, μετατρέπει τα ίχνη σε τεκμήρια και στη συνέχεια κατασκευάζει αφήγηση (αναπαράσταση του παρελθόντος).
- το κοινό διαβάζει, μαθαίνει και αναδιηγείται τις αναπαραστάσεις των ιστορικών, δημιουργεί όμως και τις δικές του.

Ερευνητική στρατηγική (3)

- Σύγκριση και αξιολόγηση εμπειριών και ερμηνειών των μαθητών με τα γεγονότα.
- Ανάλυση ρόλου του «ιστορικού-ερευνητή» από ομάδες μαθητών – υποβολή ερωτημάτων από τους υπόλοιπους.
- Συζήτηση σε ομάδες και στην ολομέλεια της τάξης
- Παρουσίαση των απόψεων και των θέσεων των μαθητών.

Στρατηγική με σκοπό την ανάπτυξη της ιστορικής σκέψης (1)

- **Χρήση πηγών σε 3 διαδοχικά στάδια:**
 - Πηγή α' βαθμού (core document): βασική για το θέμα (διάλογος, ανοιχτές ερωτήσεις).
 - Πηγές β' βαθμού: σχετικές με το θέμα αλλά διαφορετικής οπτικής.
 - Πηγές γ' βαθμού: αναζήτηση από τους μαθητές πηγών σχετικών με την πρώτη, με σκοπό την ανάλυση, τη συσχέτιση και την παρουσίασή τους.
- **Επιλογή πηγών α και β' βαθμού (σταδίου):**
 - Κριτήρια: ιστορική αξία, συνεισφορά πηγών στην ιστορική γνώση.
 - Ερωτήματα: ενδιαφέρον, ανάπτυξη γνώσης, συσχέτιση ιδεών και γεγονότων με ήδη οικεία γνώση, καταλληλότητα ως προς το επίπεδο, επίδραση στην κατανόηση, στις αντιλήψεις και στην εξαγωγή συμπερασμάτων, ανταπόκριση στους διδακτικούς στόχους.

Στρατηγική με σκοπό την ανάπτυξη της ιστορικής σκέψης (2)

- **Αξιοποίηση πηγής α' βαθμού:** βασικά ερωτήματα για ανάλυση πηγής, συζήτηση για το νόημα της πηγής μέσα στο ιστορικό της πλαίσιο.
- **Αξιοποίηση πηγών β' βαθμού:** ανάλυση και συσχέτιση με πηγή α' βαθμού, συγκρίσεις.
- **Αναζήτηση πηγής ή πηγών γ' βαθμού:** σκοπός η σύνθεση ενός σύντομου κειμένου με βάση τις πηγές α' και γ' βαθμού και στοιχεία από τις πηγές β' βαθμού.
- **Έκδοση πηγών**
- **Βασικά στοιχεία για την ιστορική σκέψη:** διατύπωση ερωτημάτων για την επίλυση προβλημάτων, σε βάθος ανάλυση πηγών, διαχείριση: Εστιασμένη ευρετική (sourcing heuristic) – Επιβεβαιωτική ευρετική (corroboration heuristic) – Ένταξη πηγών στο ιστορικό πλαίσιό τους (contextualization) – Συγκριτική ευρετική (comparative heuristic).

Διδασκαλία διαφορετικών ερμηνειών (1)

- Περιγραφή διαφορετικών ερμηνειών.
- Ανάλυση και αξιολόγηση ερμηνειών.
- Προσεγγίσεις:
 - The two-sides of the room approach: δύο φύλλα με διαφορετικές πληροφορίες για το ίδιο πρόσωπο ή γεγονός-εντοπισμός θετικών και αρνητικών σημείων ή χαρακτηριστικών.
 - The textbook front cover approach: επιλογή εξωφύλλων βιβλίων γύρω από το ίδιο θέμα, γεγονός, πρόσωπο κ.λπ., χωρίς χρονολογίες – ενημέρωση για χρονολογίες μετά την παρουσίαση και τη συζήτηση.

Διδασκαλία διαφορετικών ερμηνειών (2)

- Εξήγηση για το πώς και το γιατί έχουν δημιουργηθεί οι διαφορετικές ερμηνείες:
 - Πρόταση λόγων για τις διαφορές.
 - Ενεργητικές δραστηριότητες:
 - Ιδεοθύελλα.
 - Διάλογος.
 - διαφορετικές οπτικές για το ίδιο θέμα σε διαφορετικούς μαθητές.
 - Συγκρίσεις.

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Δημήτρης Κ. Μαυροσκούφης. «Διδακτική μεθοδολογία του μαθήματος της ιστορίας στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (με εφαρμογές). Στρατηγικές διδασκαλίας με τη χρήση ιστορικών πηγών: στοχοθετική στρατηγική, στρατηγική με στόχο τη γλωσσική ανάπτυξη, στρατηγική με στόχο την ανάπτυξη της χρονολογικής σκέψης, ερευνητική στρατηγική (ο μαθητής ως ερευνητής ή ντέντεκτιβ), στρατηγική για την ανάπτυξη της ιστορικής σκέψης)». Έκδοση: 1.0. Θεσσαλονίκη 2014. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: <http://eclass.auth.gr/courses/OCRS223/>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά - Μη Εμπορική Χρήση - Όχι Παράγωγα Έργα 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΑΝΟΙΧΤΑ
ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΑ
ΜΑΘΗΜΑΤΑ

Τέλος Ενότητας

Επεξεργασία: Δώρα Σεϊτανίδου
Θεσσαλονίκη, Χειμερινό Εξάμηνο 2014-2015

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Σημειώματα

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

